

Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézet

SZAKDOLGOZAT

Csomós Dávid
2019

Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézet

A fogyatékkal élő gyermekek zenei oktatása

Konzulens tanár: Cserháti János

Készítette: Csomós Dávid

Osztatlan tanári-zenetanár

(harsona)

**Miskolc
2019**

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
1. A fogyatékoság meghatározása és válfajai	6
2. A zenei nevelés szinterei, zeneoktatás és zeneterápia	7
2.1. Fogalomtisztázás a zeneoktatás és a zeneterápia tárgykörében	7
2.2 Gyógypedagógiai zeneoktatás.....	8
3. Zeneterápiás módszerek, valamint a gyógypedagógiai zeneoktatás lehetőségei	9
3.1. Kokas Klára munkássága	9
3.2. ULWILLA színeskotta rendszer	10
3.3. Hangszeres játék.....	12
4. A fogyatékosággal élő gyerekek zenei képességei	15
4.1. A zenei képességek értelmezése	15
4.2. Az enyhén fogyatékos és a tipikusan fejlődő gyermekek zenei képességei	16
4.3. A Down-szindrómás gyerekek zenei képességei	19
4.4. A Williams-szindrómás gyerekek zenei képességei	20
4.5. Az autista gyerekek zenei képességei	21
5. A zene transzfer hatásainak érvényesülés fogyatékkal élők esetében.....	22
6. Összegzés	25
Irodalomjegyzék	27

Bevezetés

A zene, a zenei nevelés komplexitásának köszönhetően jelentősen túlmutat önmagán. Annak ellenére, hogy a zene transzferhatásait feltárni kívánó kutatások az előző évtizedekben kulmináltak, a zenei nevelés erejében már a rég letűnt korokban is hittek.

Az antik Görögországban a zeneoktatás elsődleges célja a jellemformálás volt. Platón úgy vélte, a ritmus és a harmónia hatol be leginkább a lélek belsejébe, így a zenének egyedi formáló erőt tulajdonított. Arisztotelész még Platónnál is nagyobb jelentőséget tulajdonított a zenei nevelésnek, amely véleménye szerint képes az erkölcsök megtisztítására. Az arisztotelészi katarzis-elmélet megvalósulásához a passzív zenehallgatás nem elegendő, az oktatás csak akkor éri el a célját, ha a gyerekek aktívan részt vesznek a muzsikálásban. Az általa leírt zenei nevelés elsődleges célja nem a zenei képességek fejlesztése, még csak nem is a mesterségszerű zenetanulást tekinti célravezetőnek.¹

A századfordulón megjelenő reformpedagógiai irányzatok képviselői szintén hittek abban, hogy a zenei nevelés hozzájárul a teljes és kiegyensúlyozott gyermekek neveléséhez. A paradigma megközelítése hatással volt Kodályra is, aki egész életében vallotta, hogy a zenei nevelés, a jellemformáló ereje mellett képes a legtöbb társadalmi probléma enyhítésére és megelőzésére. Pukánszky Béla így ír Kodályról:

„A régi görög filozófusok elszántságát meghazudtoló makacssággal hirdette a zene embert jobbító, társadalmi bajokat csökkentő erejét.”²

Azóta számos kutatás jelent meg, amelyek ténylegesen alátámasztják a zenei nevelés transzferhatásait, ezzel is bizonyítva a zeneoktatásban rejlő potenciált.

A zenei nevelés releváns a fogyatékkal élők nevelésében is, hiszen az önkifejezés lehetősége mellett a nevelő hatása segítségével elősegíti a társadalmi befogadást. Ennek

¹ Pukánszky-Németh: Neveléstörténet – 2.2. Az európai kultúra bölcsőjénél: antik görög nevelés (Kr.r. XIII-IV. sz.)

<http://magyar-irodalom.elte.hu/nevelestortenet/02.02.html>

² Pukánszky Béla: Kodály Zoltán zenepedagógiája és az életreform, Neveléstudományi Tanszék, Pedagógiai Pszichológiai Intézet, BTK : SZTE http://epa.niif.hu/00000/00011/00090/pdf/iskolakultura_EPA00011_2005_02_026-037.pdf

tükrében még mélyebben fogalmazhatjuk újra magunkban Kodály meglátását, hiszen a fogyatékkal élők hátrányos megkülönböztetése szintén olyan „társadalmi baj”, amelyre a zenei nevelés megoldást jelenthet.

A szakdolgozat témája a zeneoktatás és zeneterápia fogalomkörének tisztázásán túl, a zeneterápia lehetőségeinek és módszereinek, valamint a terápiás kezdeményezések bemutatása, továbbá a zenetanulás transzferhatásainak ismertetése a fogyatékkal élők tekintetében.

1. Fogyatékoság meghatározása és válfajai

A Magyar Közlöny május 24-i számában megjelent, 2013. évi LXII. törvény § (1) meghatározása szerint, a „*fogyatékos személy*: az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással - illetve ezek bármilyen halmozódásával - él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja;”.³

Megkülönböztetünk születéstől fogva fennálló, valamint - későbbi életkorban bekövetkezett balesetek által - szerzett károsodást. A fogyatékoság következő típusait különböztetjük meg:

- mozgássérültség - veleszületett, vagy szerzett fiziológiai fogyatékoság,
- látássérültség - a látásélesség, a tér-, és színátás zavara,
- hallássérültség – a hangok iránti érzékenység csökkenése,
- siketvaktság – a látás és hallás olyan mértékű károsodása, hogy egyik érzéksérültsége sem kompenzálható a másikkal,
- beszéd fogyatékoság - beszéddel, írással-olvasással kapcsolatos rendellenesség,
- értelmi fogyatékoság - az értelmi képességek jelentősen az átlagos szint alatt állnak,
- autizmus - idegi-fejlődési rendellenesség (gyengébb kommunikációs képesség, eltérő viselkedésjegyek),
- pszichoszociális fogyatékoság - a 2013. évi LXII. törvény bővítette ki a fogyatékoság fogalmát, ettől kezdve a depresszióval, vagy skizofréniával diagnosztizált személyek is ebbe a csoportba tartoznak,
- többszörös fogyatékoság – több fogyatékoság együttes jelenléte esetén.

³Törvények és OGY határozatok: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300062.TV>

2. A zenei nevelés szinterei, zeneoktatás és zeneterápia

2.1. Fogalomtisztázás a zeneoktatás és a zeneterápia tárgykörében

A köztudatban valamennyi fogyatékkal élő gyermek zenei nevelését zeneterápiának tekintik, azonban ez nem helytálló. Az előző fejezetben vázlatosan bemutatásra került, milyen sokféle fogyatékossgot különböztetünk meg, és azok erősségi mutatóját nem is érintettük. A fogyatékossg magában nem jelenti azt, hogy a sérült személy képtelen a zeneoktatás zenei célú befogadására. Így a zeneoktatás és a zeneterápia határvonalát nem azzal húzzuk meg, hogy az oktatott gyermek, vagy felnőtt küzd-e bármilyen hátránnyal, hanem a nevelő-oktató munka céljával és módszereivel. A számos meghatározás közül, számomra Bruschia megfogalmazása teszi a legérthetőbbé a zenetanulás és a zeneterápia közti különbséget, mely szerint a zenei nevelés célja a zenei készségek önmagukért való fejlesztése, míg a zeneterápia során a zene eszköz a tanulási problémák és a nevelési hiányosságok fejlesztésére.⁴

Számos fogyatékkal élő művész él napjainkban, akik nem zeneterápiás célzattal kezdtek hangszeres tanulmányokba. Tilly Chester négy évesen, hallássérült kislánnyként kezdett hegedülni a hang fizikai vibrációjának érzékelésére alapozva a hangszerkezelést. A későbbiekben brácsásként a londoni Royal College of Music hallgatója lett és számos zenei elismerésben részesült. Szintén ilyen példa Nicolas McCarthy, aki jobb kéz nélkül született. Nicolas 2012-ben diplomázott le a Royal College of Music diájaként zongora szakon, és azóta művészként tevékenykedik, koncerteket ad. Hazánkban Érdi Tamás a legelismertebb fogyatékkal élő művész, aki látásást csecsemőként vesztette el Prima Primitissima, és Liszt Ferenc-díjban is részesült.

A zeneterápia tehát nem a zeneoktatás szinonimája, hanem a gyógypedagógia egy irányzata, amelyre gyógypedagógiai zeneterápiaként utalnak.

A legtöbb szakértő megegyezik abban, hogy a zeneterapeuta és a gyógypedagógus által vezetett zenei fejlesztés sok átfedést mutat, sőt legtöbbször módszereiben és eszközeiben

⁴ In.: Tiszai Luca: A közösségi zeneterápia modellje a gyógypedagógiában, Gyógypedagógiai szemle 45. évf. 3. sz. (2017. július-szeptember)
/ 14http://epa.oszk.hu/03000/03047/00077/pdf/EPA03047_gyogyped_szemle_2017_3_145-158.pdf

is megegyezik. A foglalkozások célja a nagymozgások, a finommotorika, az érzékelés és észlelés a kommunikáció (verbális és nonverbális) fejlesztése és az érzelmek szabályozása. Hazánkban a zeneterápia (továbbá a zenepedagógia és zenepszichológia) egyik legnagyobb úttörője Kokas Klára volt, akinek pedagógiai módszerét egy következő fejezet taglalja.

2.2 Gyógypedagógiai zeneoktatás

Ahogy az előbbieken azt vázoltuk, a zeneoktatás és a zeneterápia céljai tekintetében két teljesen más területet képez. Azonban az is előfordul, hogy a fogyatékossgal élő tanulók zeneoktatása nem zeneterápiás célokat, hanem a zenei készségek fejlesztését tűzi ki célul. Ebben az esetben már nem terápiás célzattal történik a nevelés, ahogy az előszóban megemlített művészek esetében sem. Tilly Chester, Nicolas McCarthy és Érdi Tamás is napjaink kiváló művészeinek egyike, azonban a fogyatékkal élők spektruma nagyon széles és különböző, így sok sérült gyermek nem képes eljutni erre a szintre.

Az értelmi fogyatékossg határt szab a zenei képességeknek is, mivel az összekapcsolódik a zenei percepció hiányosságaival.⁵ Ettől függetlenül az átlagnál gyengébb kognitív képességgel rendelkező a gyerekeknél is beszélhetünk gyógypedagógiai zeneoktatásról. A különböző terápiás célok mellett a zenei képességek fejlesztése is lehet cél, amellyel nem a tanulók érzelemlátát, hanem a ritmus-, dallampercepcióját szeretnénk fejleszteni, ami így pozitívan hat a tanuló kognitív képességeire is. Az, hogy a zeneterápián túl a gyógypedagógiai zeneoktatás lehetséges-e, az értelmi fogyatékossg mértékétől függ.

⁵ Miller, L. K. (1991). Musical aptitudes, musical interests and mental retardation. Journal of Mental Deficiency Research, Webhely: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1365-2788.1991.tb00408.x>

3. Zeneterápiás módszerek, valamint a gyógypedagógiai zeneoktatás lehetőségei

3.1.Kokas Klára munkássága

Kokas Klára a nyugat-dunántúli Szanyban született 1929-ben. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán énektanár és karvezetői szakon végzett, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetem pedagógia-pszichológia szakos hallgatója lett, ahol a későbbiekben doktorátust is szerez. Kokas Klára nem csak hazánkban, hanem világszerte elismert pedagógus volt, akinek publikációin túl számos szakkönyvét lefordították és más országokban is közreadták.

A Kokas-módszer komplex iskolává nőtte ki magát, ami sokoldalú képességfejlesztő hatását a mozgással és érintéssel összekötött éneklésnek és a mozgással segített zenei átélésnek köszönheti.⁶ A csoportos foglalkozások egy bevezető dallal indulnak, ami azt jelzi, hogy a gyerekek egymás köré gyűlhetnek és kezdetét veheti a köszöntő éneklés, majd ezt a névéneklés követi. A névéneklés által (amelynek alapja egy magyar népdal) megkezdődik a gyermekek közötti kapcsolatteremtés. Mindez elősegíti a támogató légkör megteremtését, amelyre az új énekek és körjátékok megtanulásához van szükség. A foglalkozások állandó eleme még a zenehallgatás, ahol fél percestől három perces művek, vagy műrészletek csendülnek fel, melyekre egyéni döntés alapján táncolni is lehet. A zenehallgatást megelőzően mindig csendben várakoznak a gyerekek, ülve, vagy fekvve. Az improvizatív mozgások során történő kapcsolatteremtés által a gyerekek közös „mozgáskompozíciót” alakítanak ki a zenék akár tizenkétszeri lejátszása után. Az egyéni, páros vagy csoportos mozgások bemutatása után szóbeli elmesélés következik, amelyeket a kérdező vezet a kisgyerekek befolyásolása nélkül. Ezt követően a zene ismételt befogadásával a gyerekek különböző képzőművészeti technikákkal jelenítik meg az élményeiket. A későbbiekben ezeket is bemutatják, mesélnek azokról. A foglalkozás utolsó eleme a búcsúéneklés, amelyhez általában egy nyugodtabb hangvételű népdalt választanak, majd egy gyertyaláng közös elfújásával jelzik a foglalkozás végét.⁷

⁶ Deszpot Gabriella: Zeneöröm kisgyermeknek. A Kokas-módszer komplex személyiségfejlesztő lehetőségei az óvodában és a korai életszakaszban, Óvodai nevelés. Módszertani folyóirat. HU ISSN 0133-1377 LXVII. évf. 2014. március. 3. szám, 18-19.

⁷ Deszpot Gabriella: Elvek, személyiség és módszertan szerepe a Kokas-pedagógiában, Áttekintés Kokas Klára hagyatékáról. Fejlesztések kulturális tartalmak és a dokumentumok

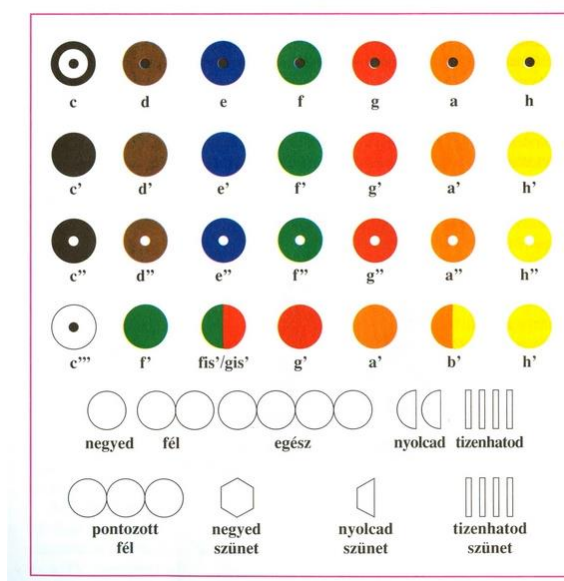
A zenei-mozgásos-verbális-képi élmények integrálásának számos fejlesztő hatása van. A zenére történő mozgás fejleszti a nagymozgásokat (ritmusos járás, ugrálás, csúszás, futkározás) és a finommotorikát is (zenére történő rajzolás, anyagformálás). A zenehallgatással egybekötött, csukott szemmel történő mozgásoknak köszönhetően fejleszti az egyensúlyozás és a térbeli tájékozódás képességét. Az éneklés és a mesélés következtében fejlődik a kapcsolatteremtés képessége és a nyelvi kifejező készség, valamint a teljes program fejleszti az érzelmi intelligenciát és a szociális készségeket. A módszer kiemelt figyelmet szentel a koncentrációs készség és a zenei emlékezet erősítésére, de az értelmet is fejleszti a dalszövegek megtanulásával.

A módszer jól szemlélteti, hogy a zene egyetemes nyelvezete milyen játékos és mégis komplex módon képes a fejlesztésre, miközben a gyerekek támogató és szeretetteljes környezetben fedezik fel az élet szépségeit. A kreatív és ingergazdag környezetben közel engedik magukhoz társaikat, szeretettel viszonyulnak egymáshoz és önmaguk felé is.

3.2.ULWILLA színeskotta rendszer

Jelenleg a hagyományos zeneiskolák nem kellően felkészültek a sajátos nevelési igényű tanulók fogadására, így az oktatás sok esetben magánúton, vagy erre alkalmas gyógypedagógiai intézetekben zajlik, ahol az oktatásra megfelelő módszereket alkalmaznak. Az ULWILLA színeskotta rendszert Heinrich Ullrich, a német gyógypedagógus és zenepedagógus dolgozta ki. Lényege, hogy az ötvonalas kottát egy színegyeztetésen alapuló kottarendszerrel helyettesít, ami lehetővé tette, hogy a kottaolvasási nehézségeket áthidalni nem tudó növendékek hangszeres tanulmányokat folytathassanak. Meglátása az volt, hogy a sérült gyerekek nagy része képes lenne elsajátítani a hangszerjátékhoz szükséges készségeket, de más kottairási módszerre lenne szükség. A színeskotta rendszerben minden hang más-más színnel jelölve jelenik meg, ami a hangszeren is azonosítható. A hangmagasság emelkedésével világosodnak a színek, és az alterált hangokat két szín együttes jelölésével oldotta meg (pl.: a kör félig piros, félig pedig zöld). A különböző oktávok jelölését úgy oldotta meg, hogy a mélyebb regiszterbe a színes körök közepére egy fekete pontot, míg a magasabb regiszter esetében egy fehér pontot helyezett. A ritmus jelölése a következőképp működik: az egész hangot

négy körrel, a felet két körrel jelöli, a negyed értékű hang egy, míg a nyolcad fél kör. A szünet egy szintelen hatszög, míg ütemvonalak nincsenek, így csak a hangsúlyos hangok kerülnek megjelölésre.⁸

1. kép: Ulwila színeskotta (Ullrich és Vető, 1997)

Heinrich Ullrich önállóan fejlesztett hangszereket is, amelyeket önállóan épített meg. A fúvós hangszerei sípokból állnak, amelyeken színes büttyök jelzik a hangokat. A húros hangszerei pengetős hangszerek, ahol a húrok más-más színnel vannak jelölve, emellett ügyelt a húrok közötti távolságra is. Az ütős hangszerek közül a xilofont és a metalofont értelmezte újra. Ullrich kísézőhangszereket is épített, amelyeken teljes akkordok vannak színnel jelölve, ezek az accordcitera és az accordlant. A módszert Vető Anna gyógypedagógus adaptálta 1991-ben, így hazánkban is megkezdődött a fogyatékosággal élő gyerekek nem csak terápiás célú zenei nevelése.

⁸ Tiszai Luca: „Legyen a zene tényleg mindenkié”, Nádizumzum – egy halmozottan sérültekből álló zenekar születése, Gyógypedagógiai Szemle, 41. évf. 3. sz. (2013. július-szeptember)

3.3. Hangszeres játék

Az ULWILLA színeskotta rendszerrel a fogyatékkal élők is tanulhatnak a számukra kialakított hangszereken. Azonban sokáig kérdéses maradt, hogy az egyéni hangszerkezelésen túl esetükben is lehetséges-e az együttes zenélés. Ha belegondolunk, így nem csak a saját hangszerkezelésüket, mozgáskoordinációjukat kell irányítaniuk, hanem fel kell dolgozniuk társaik ritmuskövetését is, és alkalmazkodniuk kell egymáshoz. Hazánkban a két legjelentősebb színeskotta-rendszerrel tanuló zenekar a Parafónia és Nádizumzum.

A színeskotta módszert először a Zene Mindenkié Egyesület tanárai alkalmazták először az oktatásban. Így alakult meg 1997-ben a Budapesti ULWILLA Zenekar, későbbi nevén a Parafónia Zenekar. Az együttes számos hazai és külföldi fellépésen van túl, hazánkban a Budapesti Fesztiválzenekarral is fellépett, külföldön pedig Németországban, Hollandiában, Ausztriában, Belgiumban, Lengyelországban, Észtországban, Vajdaságban és Erdélyben is szerepeltek már. A zenekar CD-t is kiadott már. A Parafónia Zenekart 17-40 év közötti középsúlyosan értelmi sérült fiatal alkotja, akik a színeskotta rendszer tanulására átalakított hangszereken játszanak, pl.: furulyán, metallofonon, xilofonon, citerán, akkordciterán, ritmushangszereken, de speciálisan átalakított csellón is játszanak benne. Ezen kívül az éneklés és a zenekari játék részét képezi, kórusban, vagy szólóban egyaránt.⁹ A zenekar tagjai között szerepelnek Down-szindrómás, autista és Williams-szindrómás fiatalok is, továbbá nem pontosan diagnosztizált fogyatékkal élő tagok is. A zenekari próbákat a zenekar vezetőjén túl asszisztensek segítik, akik gyógypedagógusok, óvodapedagógusok, zenészek és sok esetben egyetemi hallgatók. Az asszisztensek szerepe jelentős, főleg a darabok megtanulásának időszakában, mert segítik a zenekari tagokat a kottakövetésben, de fontos feladataik vannak a fiatalok megnyugtatózásában, bátorításában és iránymutatás adásában is. A segítők közti zenészek több esetben is beszállnak a közös zenélésbe, ezzel még színesebbé téve a zenekari repertoárt és a közös játékélményt.

A Parafónia Zenekar kizárólagosan komolyzenét játszik, hetente kétszer próbálnak két órás időintervallumban, azonban ez nem foglalja magába a felzárkóztató foglalkozásokat.

⁹ Paloytai Dávid: Színes hangok és lelki egészség, Embertárs, 2011/3: https://ujember.hu/wp-content/uploads/2015/05/04_Paloytay_David.pdf

A komolyzenei repertoárnak azért van jelentősége, mert a klasszikus zene összetettsége révén sokkal inkább hat pozitívan a zenekari tagok fejlődésére, mint a könnyűzene.

2. kép: Parafónia Zenekar

A másik jelentős társulás, a Nádizumzum zenekar 2007-ben alakult Ipolytölgyesen a Szent Erzsébet Otthon lakóiból. A zenekar megalakítása *Tiszai Luca* nevéhez fűződik, aki felfigyelt arra, hogy valamennyi fogyatékkal élő lakót aktívan leköt a zenehallgatás, amely következtében ritmikus mozdulatokba kezdtek. Az egyik fogyatékkal élő hölgy gyermekkori zenei tanulmányai révén képes volt a dallamjátszásra. Tiszai Luca a vele való foglalkozás során vette észre, hogy más lakók is szeretnének csatlakozni a zenéléshez, amit a hangszerek személyre szabásával valósított meg. Így a legkülönbözőbb testi fogyatékkal bírók is csatlakozhattak a zenekarhoz. A zenekarba az adott közösségen belüli zeneileg tehetségesebb lakók csatlakozhattak, akik hosszabb távú érdeklődést mutattak a hangszerek megszólaltatása kapcsán. Sokan inkább a hangok befogadására voltak nyitottak, azonban olyan lakó is akadt, aki tehetségesnek bizonyult az adott közegben, azonban a zenélés folyamata nem kötötte le hosszútávon, emiatt nem volt képes a hosszútávú figyelemre és önuralomra. A legtöbb lakónak kihívást jelentett az egyhelyben maradás, a tudatos figyelemirányítás, azonban gyakorlással ez is fejleszthetőnek bizonyult.

A zenekar első tagján - a dallamjátszásra is képes hölgyön – kívül mindenki más csak ritmikai kíséretre volt képes. Hogy a zenekari játék élvezetesebbé és teljesebbé váljon, a dallamhangszerek olyan átalakítására volt szükség, amelyeken csak olyan hangok szólaltathatók meg, amely illik a dallamhoz. A duda, a citera, az ütőgardon és a tekerőlant elvén a zenekar alaphanggal és az arra épülő kvinttel tudta kíséni magát. A húros hangszerek áthangolása már is megoldotta ezt a problémát, míg az ütőhangszerek esetében a metalaforáról eltávolították a nem kívánatos hangokat, a faxilofonokat pedig áthangolták. A fúvós hangszerek közül sípokat és szájharmonikát használnak. A sípok szintén a „c” és „g” hangokon szólnak. A szájharmonika lamelláit is tudták valamennyire hangolni, de ennél kézenfekvőbb megoldásnak bizonyult azoknak a lamelláknak a leragasztása, amelyek nem „c”, vagy „g” hangon szóltak.

A zenekar kb. 10 főt számlál, és repertoárjukat több, mint 70 népdal alkotja. A népzenei vonal, a „zenei anyanyelv” a zenekar minden tagja számára ismerős és könnyen befogadható. *Tiszai Luca* úgy írt erről tanulmányában, hogy a zenekar megalakulásának idején a tagok csak néhány percig voltak képesek figyelni, míg mára akár egy órás koncert megtartására is vállalkoznak. Továbbá, ha elkalandozott a lakók figyelme, elhagyták a helyüket, illetve azonnal megszakították a zenélés folyamatát, ha valamilyen igényüket szerették volna jelezni, ezeknek száma azonban jelentősen csökkent.

Láthatóvá válik, hogy a zeneterápia és a gyógypedagógiai zeneoktatás néhol erősen összeforr. A gyengébb értelmi képességekkel bíró társaink is képesek a zenét zenei céllal tanulni, jóllehet, annak terápia jellege legalább annyira számottevő.

4. A fogyatékossgal élő gyerekek zenei képességei

Az eddigiekben már tisztáztuk a zeneoktatás és a zeneterápia tárgykörét, de ezidáig még nem tértünk ki a fogyatékkal élők zenei képességeinek mérésére. A sérült gyermekek veleszületett és szerzett hátrányosságai nagyon széles spektrumon mozognak, így a szakdolgozatnak nem célja a különböző fogyatékkal élők zenei képességeinek bemutatása. Ehelyett egy viszonylag friss, hazai kutatás bemutatása a cél, amely arra hívja fel a figyelmet, hogy a zeneoktatás kivételes szerepet tölthet be a sérült gyermekek fejlesztésében.

4.1. A zenei képességek értelmezése

A zenei képességek tudományos modellezésének első kísérleteire a XX. század elején került sor. Az egyik első és legelterjedtebb struktúra *Seashore* nevéhez fűződik, aki huszonöt zenei képességet fogalmazott meg öt csoportba rendszerezve. Az első csoport a zenei érzékelés és érzékenység, ami a zenei percepcióhoz köthető képességegyütteseket foglalja össze, pl.: hangmagasság, hangerősség, a ritmus, a konszonancia feldolgozásának képessége. A második csoport a zenei tevékenységhez köthető motoros képességeket tartalmazza. A harmadik a zenei emlékezés és képzelőerő, ahova a tanulásra vonatkozó általános képességek is sorolhatók. A negyedik csoport a zenei értelem, amely az általános értelmi adottságokra utal zenei kontextusban. Az utolsó, az ötödik pedig a zenei érzelem az érzelmek zenei kifejezésének képességére utal.¹⁰ A modellezésre számos egyéb rendszert dolgoztak ki, de valamennyi alapjául *Seashore* modellje szolgált.

Korunk legújabb, zenei képességet leíró rendszereiben helyet kapnak a környezeti tényezők zenei képességekre gyakorolt hatásai is. Ez fellelhető volt már *Gordon* 1989-ben megfogalmazott struktúrájában is. *Gordon* modelljének jellegzetessége volt még az audiáció jelentősége, ami a zenei folyamat megértésének és értelmezésének képességeként írható le.¹¹

¹⁰ Seashore, C. E.: Measures of music talent. New York: Academic Press, 1919

¹¹ Gordon, E. E. : Advanced measures of music audiation. Chicago: GIA Publications, 1989

A legújabb modellek kompetenciaterületként írják le a zenei képességegyütteseket. *Stachó László* is zenei kompetenciakeretben fogalmazza meg a zenei képességeket, és ő is megkülönbözteti a kognitív és az affektív behatásokat.¹²

Ahogy a neveléstudomány, úgy a zenei képességek értelmezése is változik, folyamatosan fejlődik az új kutatások behatása eredményeképpen, de alapjaikban hasonló a legtöbb megközelítés.

A zenei képességek modellezésével párhuzamosan számos zenei képességeket mérő tesztet is kidolgoztak az elmúlt században. A legtöbb a fentebb már említett *Gordon* nevéhez fűződik, aki több évtizedes munkája során számottevő zenei képességeket mérő tesztet dolgozott ki a különböző korosztályoknak már három éves kortól.¹³

A következőkben bemutatott összehasonlító elemzésben a kutatók saját fejlesztésű képességmérő tesztekkel dolgoztak.

4.2. Az enyhén fogyatékos és a tipikusan fejlődő gyermekek zenei képességei

Hazánkban már számos összehasonlító vizsgálat készült, amely a tanulásban akadályozott és a tipikusan fejlődő tanulók képességeinek viszonyát térképezték fel. Az első feltárások a DIFER tesztek által mért készségekre irányultak, majd sorban következett a matematika, a beszédhallás, a rendszerezési képesség, a szövegértés vagy a tanulási motiváció.

Ahhoz, hogy mérni lehessen a zenetanulás fejlődésre gyakorolt hatását, azzal is tisztában kell lennünk, hogy az enyhén fogyatékos tanulók milyen zenei képességekkel bírnak a tipikusan fejlődő társaikhoz képest, valamint az is a jövő egy jelentős kérdése lesz, hogy aktív zenei programmal csökkenthető-e ez a távolság. A zenei képességek összehasonlító elemzését *Janurik Márta* és *Józsa Krisztián* végezte el. A vizsgálatban harmadik évfolyamos gyerekek vettek részt, 59 tanulásban akadályozott és 309 átlagosan fejlődő tanuló. A tanulásban akadályozott gyermek az, akinek az idegrendszeri funkcióképessége

¹² Stachó, L.: A zenei képesség és a kiemelkedő zenei teljesítmény. Parlando, 2014
<http://www.parlando.hu/2014/2014-1/2014-1-02-Stacho2.htm>

¹³ Janurik Márta, Józsa Krisztián: Enyhén értelmi fogyatékok gyermekek zenei képességének fejlettsége,
 Magyar Pedagógia, 116(1). 25–50. (2016)

gyengébb - akár biológiai, akár genetikai okokból, vagy a kettő együttes hatása által -, illetve az, aki a kedvezőtlen környezeti hatások által mutatnak tanulási képességzavart.¹⁴ A megállapítás szerint a csoportba tartoznak az enyhén értelmi fogyatékos és a nehezen tanuló gyermekek is.

A vizsgálatban részt vevő gyerekek adatfelvétele Csongrád, Békés és Bács-Kiskun megyei általános – és gyógypedagógiai intézményekben folyt. Az enyhe értelmi fogyatékkal élő gyerekek családi hátteréről elmondható, hogy az édesanya iskolai végzettsége alacsonyabb, mint a tipikusan fejlődő gyermekek esetében. Az adatgyűjtők saját fejlesztésű mérőeszközt használtak. A vizsgálat során a dallam-, harmónia-, ritmus-, és hangszínhallás képességén túl a zenei képességek implicit és explicit szintjével is foglalkoztak. Az implicit képességek a felismeréshez, a hallást követő megkülönböztetéshez kapcsolódnak, míg az explicit a hallás utáni reprodukció szintjéhez kapcsolódik.¹⁵

A vizsgálat két részes volt. Az első részben a hallás utáni megkülönböztetés képességét mérték fel, csoportosan, 45 percen keresztül. A második fele egyéni adatfelvétel volt, amely során éneklési és ritmustapsolást tartalmazó feladatokat oldottak meg a gyerekek, 10 percen keresztül. Az összehasonlító elemzés eredménye a dallamhallás és a hangközéneklés tekintetében 1-3 éves megkésettiséget mutat az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében. A dallamok hallás utáni megkülönböztetése volt az egyetlen terület, amely nem mutatott jelentős eltérést az enyhén értelmi fogyatékos és a tipikusan fejlődő gyermekek körében. A dallaméneklés fejlődésbeli elmaradása 1-4 év, míg a ritmushallás esetében 2-3 év. A dallaméneklés korlátjainak hátterében a pszichomotoros összetevőkön túl, a rövidtávú memória és figyelem hosszabb ideig történő összpontosításának gyengébb képessége áll. A pontos dallaméneklés esetében a hangközök pontos percepciója, így azok reprodukciója is akadályokba ütközhet.

A ritmushallás megkülönböztetésének képessége esetében 3-4, míg a hallás utáni ritmusreprodukció esetében 1-3 évre tehető a lemaradás.

¹⁴ Mesterházi Zsuzsa (1998). A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. Budapest: BGGYTF.

¹⁵ Janurik Márta, Józsa Krisztián: Enyhén értelmi fogyatékok gyermekek zenei képességének fejlettsége, Magyar Pedagógia, 116(1). 25–50. (2016)

A harmóniahallást hangközök és hármashangzatok észlelésével vizsgálták, amely során azt az eredményt kapták, hogy a fejlődésbeli megkésettség 3-4 évre tehető, a hangszínhallás esetében pedig 2-4 év a lemaradás. Az implicit zenei szint esetében 3-4 éves megkésettséget, míg az explicit szint feltérképezése alkalmával 1-3 évre tehető. Érdekes adat, hogy a zenei észlelés explicit és implicit szintjét tekintve a reprodukatív készségek jobbak, míg a tipikusan fejlődő gyermekek esetében a két terület fejlettségi szintje korrelációt mutat. Előfordulhat, hogy a tanulásban akadályozott tanulók kevésbé motiváltak a tudatos figyelemirányításban, amennyiben csak feldolgozniuk kell a zenei információt, míg a reprodukció esetében több érzékszervükkel kapcsolódnak be a folyamatba.

Amennyiben a különböző képességterületeket összevonnak, az átlagos elmaradás 2-3 év között mozog. Maga a kutatás azért releváns, mert ezt kimutatva kijelenthetjük, hogy a zenei képességek fejlettsége kevésbé tekinthető megkésettnek, mint egyéb képességterületeken. A DIFER tesztek esetében az enyhén értelmi fogyatékos tanulók 6-8 évnyi elmaradást mutatnak¹⁶, a beszédhanghallás esetében 4-6 év¹⁷, a szóolvasás és szövegértés esetében legalább 4 év¹⁸. Ez mind nagyobb lemaradást mutat, csak a matematikai és a rendszerezési képesség marad le átlagosan 3-4 évvel a tipikusan fejlődő gyerekek esetében, de még ez is rosszabb eredménynek számít, ha a zenei képességek átlagát, a 2-3 éves lemaradást vesszük alapul.

Ha belegondolunk, hogy a zene mennyi transzfer hatással bír, jelentős adatnak számít, hogy az enyhén értelmi fogyatékos gyerekek jobban teljesítenek belőle, mint a DIFER-teszteken, vagy akár a beszédhallás, vagy a matematika területén. Ha visszagondolunk arra, hogy a zenei reprodukatív tesztekben kisebb fejlődésbeli lemaradás mutatkozott, mint a passzív feldolgozás esetében, megállapíthatjuk, hogy a zene összetettsége nem megnehezíti, hanem megkönnyíti a figyelem fenntartását, a fizikai mozgás, vagy akár az éneklés motivációja segíti a zenei készségek fejlesztését. A számos kutatás bebizonyította, hogy a tipikusan fejlődő gyermekek esetében számottevő

¹⁶ Józsa, K., és Fazekasné Fenyvesi, M. : A DIFER Programcsomag alkalmazási lehetősége tanulásban akadályozott gyermekeknél, Gyógypedagógiai Szemle, 2006

¹⁷ Fazekasné Fenyvesi, M., & Józsa, K.: A beszédhanghallás és a beszédhiba összefüggése tanulásban akadályozott gyermekek esetében. Gyógypedagógiai Szemle, 2012, 40(1), 1–13.

¹⁸ Józsa, K., Fazekasné Fenyvesi, M., Szenczi, B., & Szabó Ákosné: Tanulásban akadályozott és tipikusan fejlődő gyermekek szóolvasási készségének, szövegértésének és olvasási motivációjának fejlődése. Magyar Pszichológiai Szemle, 2014, 69(1), 181–204.

transzferhatásokkal bír a zenetanulás, de az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek esetében egyedülálló lehetőséget jelent, mert a benne rejlő esztétikai, alkotó örömök motiválják a tanulókat a cselekvésre, a zenei nevelésben rejlő lehetőségek kiaknázására.

4.3. A Down-szindrómás gyerekek zenei képességei

„Az emberi szervezet minden sejtje egy sejtmagot tartalmaz, amely a genetikai anyagot gének formájában tárolja. A gének az örökölt tulajdonságokért felelős kódokat tartalmazzák, amelyek kromoszómáknak nevezett, rúd-szerű szerkezetek köré csoportosulnak. A Down-kór abban az esetben fordul elő, ha a 21-es kromoszómának egy darabja vagy egy egész példánya pluszban van. Ez a plusz genetikai anyag fejlődési zavart okoz.”¹⁹

A Down-szindrómás gyermekek értelmi fejlődése általában lassú, izomzata és ízületei jellegzetesek, továbbá őszinte, melegszívú és jó szociális készségekkel bíró emberek. Bár értelmi fejlődésük lassú, írni és olvasni is jól megtaníthatók.

Már az 1920-as évektől jelentek meg olyan feljegyzések, amelyek szerint a Down-szindrómás gyerekek kimondottan fogékonyak a zenére. A számos kutatás alátámasztotta mindezt: *Brushfield* 177 Down-szindrómás gyerekkel végzett kísérlete, *Penrose* és *Engler* vizsgálatai bebizonyították, hogy meglepő biztonsággal és tisztasággal tudják reprodukálni a zenei hangokat, de a ritmikai képességekben még ennél is jobban teljesítenek. Egyes kutatások nem csak azt támasztották alá, hogy a fogyatékkal élő gyerekek elérik társaik zenei képességeit, hanem sokszor még meg is haladják azt.²⁰

Természetesen a Down-szindrómás gyerekek esetében is nagyon eltérő zenei képességekkel találkoznak a kutatók, ami mind jobban alátámasztja az újabb zenei képesség –modelleket, miszerint a zenei képességekre erős hatással vannak a környezeti tényezők, fontos a támogató és kiegyensúlyozott családi légkör.

¹⁹ <http://gendiagnosztika.hu/down-kor/>

²⁰ Paloytai Dávid: Színes hangok és lelki egészség, Embertárs, 2011/3: https://ujember.hu/wp-content/uploads/2015/05/04_Paloytai_David.pdf

4.4. A Williams-szindrómás gyerekek zenei képességei

„A Williams-szindróma egy genetikai rendellenesség. Elsőként John Williams újjélandi kardiológus azonosította az 1960-as évek elején. Tízezer emberből átlagosan egyet érint, kultúrától és nemtől függetlenül megjelenhet. Nem könnyű Williams-szindrómával élni: enyhe vagy mérsékelt értelmi fogyatékoság, szív- és érrendszeri megbetegedések és más egészségügyi problémák, fejlődési elmaradás és tanulási nehézségek kísérhetik. Mindazonáltal a Williams-szindrómás személyek kivételes szellemi erősségekkel is rendelkeznek.”²¹

A Williams-szindrómás gyerekek esetében is erős a zenei érdeklődés, azonban a Down-szindrómás gyerekekkel ellentétben ők inkább a dallamokra fogékonyak, nem a ritmusokra. Ezek a gyerekek a hallás utáni zenetanulásban lehetnek igen sikeresek, mert kimondottan erős náluk a hangmagasság-, és a hangszínhallás képessége.

Több, a Williams-szindrómát tárgyaló kiadvány kiemeli a gyermekek zenei kötődését. *Howard Lenhoff* és *Sharon Libera* tehetséges Williams-szindrómás gyerekek szülei voltak, és az ő kezdeményezésükre jött létre az évente megszervezett „Williams-szindróma Zenei Tábor” Bellvoir Terrace-ban (Massachusetts államban). Ezt követően kezdtek el a kutatók is foglalkozni az adott témával. A legtöbb Williams-szindrómás gyerek kimondottan érzékeny mindenféle hangra, erős érzelmeket váltanak ki belőlük, és sokuknak van abszolút hallása is. *Dr. Sally Reis*, a connecticuti egyetem tanára a zenei nevelés által igyekezett segíteni a Williams-szindrómás gyerekek matematikai oktatását, ami ígéretesnek bizonyult.²²

²¹ <https://mindsetpszichologia.hu/2017/09/09/williams-szindroma/>

²² Barbara Scheiber: Az álmok valóra válnak –Kézikönyv a Williams-szindrómás gyerekek szüleinek, Magyar Williams Szindróma Társaság, Budapest, 2005: <http://www.williams.org.hu/Joomla/images/publikaciok/almok.pdf>

4.5. Az autista gyerekek zenei képességei

„Az autizmus szociális, kommunikációs kognitív készségek minőségi fejlődési zavara, amely az egész életen át tartó fogyatékos állapotot eredményezhet. Ez lehet igen súlyos, járulékos fogyatékoságokkal halmozott sérülés, illetve többé-kevésbé kompenzált (ritkán jól kompenzált) állapot. A súlyosan érintettek egész életen át teljes ellátásra, a jó képességűek egyénileg változó támogatásra szorulnak.”²³

Az autista kisgyerekek képességei nem mutatnak ilyen egyértelmű közös jegyeket, mint a Down-, és a Williams-szindrómás társaik. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy maga az autizmus is nagyon sokrétű és összetett jelenség. Az autizmussal élő gyermekek 5-10 százaléka él egy bizonyos területet érintő kimagasló képességgel, amit Savant-szindrómának nevezünk.

„A savant-szindróma, amelyet néha savantizmusként említenek, egy olyan ritka állapot, amelyben a fejlődési rendellenességben szenvedő emberek egy vagy több területen olyan szakértelemmel, képességgel vagy éleselméjűséggel rendelkeznek, amelyek ellentétben állnak az egyén általános képességeinek korlátozottságával.”²⁴

A legújabb kutatások azonban arra is fényt derítettek, hogy nem automatikus a kapcsolat a két jelenség között, ugyanis nem csak nem minden autista Savant-szindrómás, de sok Savant-szindrómás nem is autista.²⁵ Napjainkban a kanadai zongoraművésről, *Glenn Gould*ról és a XX. századi zeneszerzőről, *Erik Satier*ről feltételezik, hogy Savant-szindrómával élt. Létezik szerzett Savant-szindróma, ami erős fejsérülések következtében alakul ki. Napjaink leghíresebb szerzett Savant-szindrómával élő zenésze *Derek Amato*, aki negyvenévesen, egy súlyos agyrázkódásból felépülve úgy találta, képes zongorázni.

²⁶ A szerzett Savant-szindróma nagyon ritka, összesen 32 ilyen eset van nyilvántartva világszerte.²⁷

²³ <https://www.autista.hu/mi-az-autizmus/>

²⁴ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Savant-szindr%C3%B3ma>

²⁵ Paloytai Dávid: Színes hangok és lelki egészség, Embertárs, 2011/3: https://ujember.hu/wp-content/uploads/2015/05/04_Paloytai_David.pdf

²⁶ <https://www.npr.org/2016/02/22/467680296/stroke-of-genius-how-derek-amato-became-a-musical-savant?t=1554131191896>

²⁷ http://medicalonline.hu/tudomany/cikk/szerzett_zseni_szindroma

5. A zene transzfer hatásainak érvényesülése fogyatékkal élők esetében

Az elmúlt évtizedekben számos olyan kutatás látott napvilágot, ami rávilágított a zene transzfer hatásaira. A csecsemőkortól felnőttkorig jelentős számú kutatás bizonyítja, hogy a zenetanulás és a hangszeres játék pozitívan hat pl. a matematikai képességekre, de az olvasás fejlesztésére is.²⁸

Nem kérdéses, hogy a zenetanulás pozitív hatásai a fogyatékkal élő gyerekek és felnőttek esetében is érvényesülnek, mindössze talán más képességterületeken számottevő a hatásuk.

Paloytai Dávid részt vett a már említett Parafónia Zenekar munkájában, és egy kérdőíves vizsgálatban azt kutatta, mit tapasztalnak a szülők a gyermekeik hangszertanulásával kapcsolatban. A zenetanulás hatásainak megfogalmazásánál nem csak a szülői kérdőívekre támaszkodott, hanem *Kövics Ágnes* írásaira is, aki az ULWILLA-módszer jelentős hazai képviselője. *Paloytai Dávid* számos lényeges transzferhatást állapított meg.

Az értelmi sérült gyerekeknél gyakori jelenség, hogy jelentősen elmarad a beszédfejlődés képessége a tipikusan fejlődő társaikhoz képest. A hangszertanulás elősegíti a helyes testtartást és a helyes légzést, ami pozitívan hat az érthető beszédre, továbbá az éneklés és a fúvós hangszereken való játék segíti a nyelvmozgás és az artikuláció fejlődését. A foglalkozások során megtanult dalok szövege által a szókincs és a kognitív képességek is fejlődnek. A szülői kérdőívekből az derült ki, hogy a kommunikációs készség jelentősen javult a hangszertanulást követő időszakban.

A zenetanulás pozitív változást jelent a környezet megismerésében és a világkép bővítésében is. A hangszerek megismerése, a zeneművek, az énekek témája és a közös próbák olyan interakciókat eredményeznek, amelyek bővítik a fiatalok világképét, sokkal ingerdúsabb környezetbe helyezi őket. A támogató légkörnek köszönhetően a fogyatékkal élő gyermekek és felnőttek is nyitottabbá válnak az új információk befogadására.

²⁸ Janurik Márta: A zenei képességek szerepe az olvasás elsajátításában, Magyar Pedagógia, 108. évf. 4 szám, 2008

Továbbá gondoljunk a zenekarok külföldi szerepléseire, az utazás, a különböző országok megismerése hatalmas lépést jelentenek világképük kiszélesítésében.

A zenetanulás és a zenekari játék pozitívan hat a kognitív képességterületekre is. Pár éves zenekari gyakorlat hatására jelentősen megnőtt a figyelem és a koncentrációs képesség, míg kezdetekben a 20 perces időintervallum volt a legnagyobb, amely alatt képesek voltak a koncentrált figyelemre, ez kitolódott két órára. A szülői kérdőívek eredményeiben a hozzátartozók 79 százaléka jelentős javulást tapasztalt a koncentrációs képesség javulásában. A kérdőívekben volt lehetőség saját meglátás feljegyzésére, és volt olyan szülő, aki a gyermeke matematikai képességeinek jelentős javulásáról számolt be.

A mozgásos és finommotoros képesség javulása is számottevő. A ritmus - és dallamhangszerek megszólaltatása, a rajtuk való játék összehangolja a két kéz munkáját, amit a fogyatékkal élők a mindennapi életükben is kamatoztatni tudnak.

A közösségi hatások és a szociális élmények meghatározóak, hogy a fogyatékkal élő gyermekek és felnőttek ne érezzék magukat elszigetelve a mindennapi világtól. A közös zenekari játék és a valahová tartozás élménye alapvető a lelki egészség szempontjából. A tagok szociálisan nyitottabbá és érzékenyebbé válnak a gyakoribb közösségi élményeknek köszönhetően. A kérdőívekben a szülők 89 százaléka vélte úgy, hogy a zenekar, mint közösségi erő, „nagyon fontos, vagy eléggé fontos”.²⁹

A zenekari játék, a befektetett munka és az önfejlesztés magában hordozza a sikerélmények lehetőségét. A növekedés és képességeink kibontakoztatása természetes emberi indíttatásunk, legyen szó akár fogyatékkal élő, akár tipikusan fejlődő embertársainkról. A sérült gyermekek nap mint nap találkoznak azzal a ténnyel, hogy kevésbé sikeresek, mint kortásaik, így a zenekari játék, a nyilvános fellépéseken, a világ különböző országaiban szerzett sikerélmények jelentős visszajelzésül szolgálnak a számukra. Mindez pozitívan hat az önbizalom és egészséges önértékelés tárgyköreire, a zenekari tagok a szabadidős tevékenységeik során is magabiztosabbá váltak.

A zenei nevelés pozitív hatásai között tarthatjuk számon a rendszerességre és precizításra való nevelést is. A közös zenélés eleve megkívánja a kötelességtudat és a fejlődés iránti igény kialakulását, megjelennek a feladatok megoldására és a célok megvalósítására való törekvések. A hozzátartozói kérdőívben a válaszolók 100 százaléka

²⁹ Paloytai Dávid: Színes hangok és lelki egészség, Embertárs, 2011/3: https://ujember.hu/wp-content/uploads/2015/05/04_Paloytai_David.pdf

egyezett azzal, hogy a zenekari játék a gyermekük életének fontos, vagy nagyon fontos részét képezi. Vajon képes lenne bármilyen már művészeti ág ilyen mértékű fejlesztést kieszközölni a fogyatékkal élő emberek életében?

A kérdőíves mérésből az is kiderült, hogy a szülők 89 százaléka úgy vélte, a zenével való aktív foglalkozás általános javulást eredményezett a gyermekük kedélyállapotában. Ismételten visszatérünk a kodályi-meglátáshoz, miszerint a zene lényege a teljes és egészséges ember nevelése.

A zenetanulás nem csak a fogyatékkal élő fiatalok életére, hanem a környezetük életére is pozitív hatással van, hiszen a hozzátartozókat is büszkeséggel tölti el, hogy gyermekük olyan tevékenységet folytat, ami a tipikusan fejlődő gyermekek köreiben is megbecsülésnek örvend.

Ha nem a zenekari tevékenységet vesszük alapul, hanem egyéb zeneterápiás módszereket, akkor is számos pozitív hatást tudunk kiemelni. A Kokas-pedagógiára jellemző zenehallgatás, tánc és kézművesség is számos transzferhatással bír. Ilyen az éneklési készség és a belső hallás fejlődése, a zenei hallás és zenei emlékezet javulása, továbbá a finommotoros készségek és a térbeli érzékelés finomodása. De ugyanúgy fejleszti a kreativitást, az érzelmi intelligenciát, a szociális készségeket és a nyelvi kifejező készségeket is.

Ha összefoglalni szeretnénk, a tipikusan fejlődő gyermekek esetében a zene transzferhatásai az egyéb tudományterületeken való képességek fejlődésében nyilvánulnak meg leginkább, de a fogyatékkal élők esetében mindennemű fejlődés azt a célt szolgálja, hogy a sérült emberek is egészséges és harmonikus személlyé váljanak, akik képesek a fejlődésre, a megismerésre, céljaik vannak, amelyekért hajlandók tenni. Ez hatalmas eredmény, amire talán más terület nem lenne képes.

6. Összegzés

A zene elképesztően sokrétű. A kezdetek óta szerves része az emberi önkifejezésnek, együtt fejlődött és változott valamennyi kialakuló kultúrával. Már az ókori görög kultúrában nem csak művészetként, hanem tudományterületként tekintettek rá, hiszen magában hordozza a művészetekre jellemző esztétikumot, de a tudományok összetettségét is.

Az elmúlt században vette kezdetét a zenei képességek modellezése, azok mérése és a zene transzferhatásainak kutatása. Mondhatjuk, hogy korunkban az elmúlt évtizedekben kezdtünk tudományos szemmel tekinteni a zenére, illetve komolyan venni a nevelésre gyakorolt hatását. Hazánkban *Kodály* volt az egyik legjelentősebb zenei tekintély, aki hitt a zenei nevelés jelentőségében, és a teljes életművét a zenei nevelés kivirágoztatása köré építette fel. Konceptiója átfogó, teljes életreform pedagógiát képezett, amelynek eredményességét kutatások is bizonyították. A *Barkóczi Ilona* és *Pléh Csaba* által végzett négy éves kutatás bebizonyította a mindennapos zenei nevelés pozitív hatását. A kutatás során magas és alacsony szociális státuszú osztályokat vizsgáltak általános iskolákban és ének-zene tagozatos általános iskolákban. A longitudinális vizsgálat feltárta, hogy a zenei nevelés képes csökkenteni a szociális hátrányt, ezzel orvosolni olyan társadalmi problémákat, amelyekre a többi tantárgy rendszerint nem képes.³⁰

Mindez azért fontos, mert azóta a zenei nevelés újabb és újabb hatásait és színtereit ismerjük meg. A zenei nevelés nem csak a kedvezőtlen háttérrel rendelkezők esetében jelent megoldást, hanem a fogyatékkal élők életét is képes teljesebbé tenni. A zeneterápia transzferhatásai megkérdőjelezhetetlenek és - akár egyéb társművészetekkel együttesen - olyan eredményeket mutatnak, amelyre semmilyen más terület nem lenne képes. Az alkotás és az esztétikum, az önkifejezés eszközével észrevétlenül fejleszti a fogyatékkal élők képességeit, ezzel sikerélményekkel és a növekedés, az életöröm érzésével ajándékozva meg őket. A szociális képességek fejlesztésére gyakorolt hatásai is rendkívüliek, hiszen a sérült gyermekek számára talán az egyik legnehezebben megtanulható tulajdonság a nyitottság, és a társas kapcsolatok kialakításának képessége.

³⁰ Barkóczi Ilona, Pléh Csaba: Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata, Bács Megyei Lapkiadó Vállalat, 1977

A zene nem csak fejleszti valamennyi képességüket, de lehetőséget teremt az élet és az érzéseik értelmezésére, és ami még fontosabb, képes benne rendet teremteni, a célok és a motivációk megteremtésével.

Irodalomjegyzék

Pukánszky-Németh: Neveléstörténet – 2.2. Az európai kultúra bölcsőjénél: antik görög nevelés (Kr.r. XIII-IV. sz.)

<http://magyar-irodalom.elte.hu/nevelestortenet/02.02.html>

Pukánszky Béla: Kodály Zoltán zenepedagógiája és az életreform, Neveléstudományi Tanszék, Pedagógiai Pszichológiai Intézet, BTK : SZTEhttp://epa.niif.hu/00000/00011/00090/pdf/iskolakultura_EPA00011_2005_02_026-037.pdf

Törvények és OGY határozatok:

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300062.TV>

In.: Tiszai Luca: A közösségi zeneterápia modellje a gyógypedagógiában, Gyógypedagógiai szemle 45. évf. 3. sz. (2017. július-szeptember)

/

14http://epa.oszk.hu/03000/03047/00077/pdf/EPA03047_gyogyped_szemle_2017_3_145-158.pdf

Miller, L. K. (1991). Musical aptitudes, musical interests and mental retardation. Journal of Mental Deficiency Research, Webhely:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1365-2788.1991.tb00408.x>

Deszpot Gabriella: Zeneöröm kisgyermeknek. A Kokas-módszer komplex személyiségfejlesztő lehetőségei az óvodában és a korai életszakaszban, Óvodai nevelés. Módszertani folyóirat. HU ISSN 0133-1377 LXVII. évf. 2014. március. 3. szám, 18-19.

Tiszai Luca: „Legyen a zene tényleg mindenkié”, Nádizumzum – egy halmozottan sérültekből álló zenekar születése, Gyógypedagógiai Szemle, 41. évf. 3. sz. (2013. július-szeptember)

Mesterházi Zsuzsa (1998). A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. Budapest: BGGYTF.

Janurik Márta, Józsa Krisztián: Enyhén értelmi fogyatékok gyermekek zenei képességének fejlettsége, Magyar Pedagógia, 116(1). 25–50. (2016)

Józsa, K., és Fazekasné Fenyvesi, M. : A DIFER Programcsomag alkalmazási lehetősége tanulásban akadályozott gyermekeknél, Gyógypedagógiai Szemle, 2006

Fazekasné Fenyvesi, M., & Józsa, K.: A beszédhanghallás és a beszédhiba összefüggése tanulásban akadályozott gyermekek esetében. Gyógypedagógiai Szemle, 2012, 40(1), 1–13.

Józsa, K., Fazekasné Fenyvesi, M., Szenczi, B., & Szabó Ákosné : Tanulásban akadályozott és tipikusan fejlődő gyermekek szóolvasási készségének, szövegértésének

és olvasási motivációjának fejlődése. Magyar Pszichológiai Szemle, 2014, 69(1), 181–204.

Seashore, C. E. :Measures of music talent. New York: Academic Press, 1919

Gordon, E. E.: Advanced measures of music audiation. Chicago: GIA Publications, 1989

Stachó, L.: A zenei képesség és a kiemelkedő zenei teljesítmény. Parlando, 2014
<http://www.parlando.hu/2014/2014-1/2014-1-02-Stacho2.htm>

Paloytai Dávid: Színes hangok és lelki egészség, Embertárs, 2011/3:
https://ujember.hu/wp-content/uploads/2015/05/04_Paloytai_David.pdf

Janurik Márta: A zenei képességek szerepe az olvasás elsajátításában, Magyar Pedagógia, 108. évf. 4 szám, 2008

Barkóczi Ilona, Pléh Csaba: Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata, Bács Megyei Lapkiadó Vállalat, 1977

Barbara Scheiber: Az álmok valóra válnak –Kézikönyv a Williams-szindrómás gyerekek szüleinek, Magyar Williams Szindróma Társaság, Budapest, 2005:
<http://www.williams.org.hu/Joomla/images/publikaciok/almok.pdf>

Cikkek:

<https://www.npr.org/2016/02/22/467680296/stroke-of-genius-how-derek-amato-became-a-musical-savant?t=1554131191896>

http://medicalonline.hu/tudomany/cikk/szerzett_zseni_szindroma